

Matthew Hindman: Internet-ansa;
Miten digitaalinen talous rakentaa monopoleja
ja nakertaa demokratiaa

Sosiaalinen digimedia ja mielipide- terrorikuplat

Jos olet ennen matkalle lähtöä haeskellut vaikkapa TripAdvisorista eri majoitusvaihtoehtoja, retkeltä palattuasi saat monen viikon ajan Facebook-seinällesi sekä Googlen hakutulossivun mainospalkkiin kohdealueesi hotellien ja autovuokraamojen mainoksia. Etsittyäsi tietoja sukunimiäsi turksua pian DNA-testejä tyrkyttävien geenilaboratorioiden tarjouksia. Osallistuttuasi somessa koronaviruskeskusteluun nettiaikaasi tuhlaamaan ilmestyvät videobloggarit, jotka "tietävät" rokotteisiin liittävänsä hedelmättömyyttä aiheuttavia mikrosiruja.

Ehkä vaikeampaa on ollut

havaita sitä, miten sekä naamakirjasi tarjonta että uutissyötteesi on vähitellen yksipuolistunut tarjoamaan vain samantapaista sisältöä, mitä aiemmin olit hakukoneella etsinyt ja minkä tyyppisten sivujen tutkisteluun olit käyttänyt eniten aikaa. Olisiko syytä huolestua, jos alat saada RSS-syötteinä vaikkapa Yhdysvaltain presidentin kannanottoja, vaikk'et ole koskaan niitä peukuttanut etkä ehkä itse edes käytä Twitteriä?

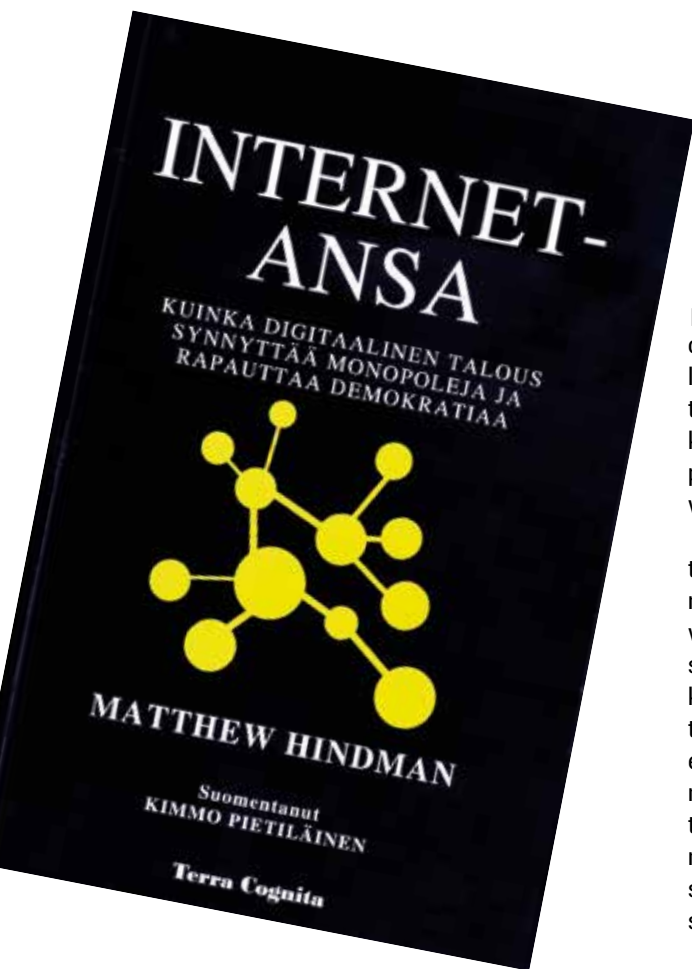
Internetin ja "ilmaisten" netti uutisten uskottiin vielä neljännesvuosisata sitten lopettavan suurten media-yhtiöiden oligopolin, mutta käytännössä uutisvirtaamme dominoivat nyt Applen,

Facebookin ja Googlen kaltaiset tekniset monopolit. Hallitsemalla hakukoneiden algoritmeja voidaan vaikuttaa siihen, millaista tietoa käyttäjien enemmistö löytää internetistä mahdollistaen samalla epätoivotun tiedon pimittämisen, kuten mm. Kiinan esimerkki osoittaa.

Oma osuuteni työelämässä osui siihen mielenkiintoiseen vaiheeseen, jossa internet oli juuri tullut yleiseen tietoisuuteen: pääsin mm. tutustuttamaan paria sataa kuukausipalkkaista ja satakuntaa freelance-journalistia julkisen tiedon etsintään. Kurssitettavat olivat erittäin motivoituneita ja vastaanotettavaisia. Windows 95:n tultua markkinoille selainohjel-

mien ja hakukoneiden käytön opastaminen oli erityisen palauttavaa, kun oppilaat pääsivät välittömästi hyödyntämään uusia taitojaan omassa leipätyössään.

Windows 95:ssä ei vielä ollut mukana edes omaa selainohjelmaa, saati kunnollista tiedostonhallintaa. Niinpä pääsin kirjoittamaan hakutekniikan hyödyntämisestä myös yleisaikakauslehtiin, ks. <http://www.tietotila.com/jutut/AltaVista.jpg>. Digitaalinen AltaVista oli tuolloin hakukoneiden aatelia. Se edellytti kuitenkin käyttäjältään mm. suomen syntaksin sekä taivutusmuotojen ymmärtämistä, mitä haku-algoritmi ei vielä tuolloin hallinnut. Niinpä välittömästi Googlen tul-



tua saataville vaihdoin kaikkien lehtitalon työntekijöiden oletushakukoneeksi tämän tekoälykkäämmän ja siten käyttäjille helpokäyttöisemmän ohjelmiston.

Mutta kuten Internet-ansan kirjoittajan siteeraamassa Facebookin sisäisessä muistiossa todetaan, "parhaat tuotteet eivät voita. Voittaja on se, jota kaikki käyttävät." Googlen saavuttaman etumatkan kurominen on osoittautunut yhä mahdollisemmaksi: "Microsoft käyt-

ti kymmenen vuotta, investoi kymmeniä miljardeja dollareita ja teki hämmästyttävän 12,4 miljardin dollarin tappion vakiinnuttaakseen Bingin uskottavana kilpailijana. On halvempaa ja helpompaa rakentaa miehitetty avaruusohjelma kuin moderni hakukone."

Myös lehtialalla toimii sama evoluutio: vain lihavimmat jäävät eloon. Vuonna 2007 Yhdysvaltain uutistoimituksissa oli 57 000 toimittajaa, vuonna 2014 enää vain

32 900. Sanomalehtien mainostulot romahtivat samalla aikavälillä vielä enemmän, ja tuo kehitysuunta jatkuu Suomessakin. Bloggaajat, joita vielä tuolloin pidettiin sananvapauden monipuolistuttajina, ovat kokeneet saman kohtalon: vain suurimmilla ja suosituimmilla sivustoilla on merkitystä, koska ainoastaan ne pystyvät haalimaan merkittävästi mainostuloja verkosta.

Ilmoitus- ja tilausmyyntitulojen romahdettua osa sanomalehdistä uskoo pystyvän myymään journalismia sijoittamalla pitkät asia-artikkelinsa ns. maksumuurin taakse. Useimmat ovat siinä epäonnistuneet. Ainakaan minä en ole toistaiseksi sortunut kertaakaan maksamaan konstikkaiden klikkiot-sikoiden taakse kätkeystä sisällöstä.

Washington Post oli vähälä onnistua "Social Reader"-ohjelmansa avulla: se lupasi jakaa uutissyötteeseen ilmaisia artikkeleita niille tilaajille, jotka suosittelisivat niitä omille kavereilleen. Facebook kuitenkin lopetti teknisen tukensa lehden algoritmille, minkä jälkeen liikenne romahti ja Post joutui sulkemaan tämän verkkopalvelun.

Kirjoittajan mukaan lehtitalot tarvitsisivat ohjelmistoinnöörejä, jotka ymmärtävät teknologioiden toiminnan maailmanlaajuisissa tuotan-

toympäristöissä. Parhaiten asian ymmärtävät ohjelmoijat tienavat kuitenkin paremmin muualla kuin niissä mediayhtiöissä, joissa teknistä tukea uskotaan tarvittavan vain tulostimien värikasettien vaihtamiseen.

Mitä vähemmän netin käyttäjillä on koulutusta ja ymmärrystä oikean ja väärän informaation tunnistamiseksi, sitä alttiimpia he ovat uskomaan ihan mitä tahansa. Tiettyt valtio-organisaatiot ovat jo oivaltaneet tämän: Venäjän tiedetään käyttävän tuhansia ammattimaisia internet-trolleja, joista jokainen tyypillisesti valvoo ja käyttää useita valetilejä. Ennen Yhdysvaltojen vuoden 2016 vaaleja edeltävinä viikkoina Michiganin kaltaisissa vaaankieliosavaltioissa todettiin twitterissä jaetun täysin keksittyjä valeuutisia useammin kuin totuudenmu-kaista tietoa.

Toimivan sananvapauden ja valistuneen demokratian tilalle on saatu digitaalinen media, agendajournalismi, fake news ja asioihin perehtymättömän enemmistön tyrräntä.



<http://www.tietotila.com/jutut/AltaVista.jpg>